

UDK broj
330.341.1(497-15)
338:339.137.2(497-15)

Pregledni članak

COBISS.SR-ID 130124297

Aida Akagić Hodžić*

Internacionalni univerzitet u Sarajevu, Fakultet za biznis i administraciju, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Marijana Vidas-Bubanja†

Beogradska akademija poslovnih i umetničkih strukovnih studija, Beograd, Srbija

Primljen: 12. septembra 2023. godine

Prihvaćen: 23. oktobra 2023. godine

KONKURENTNOST U EKONOMIJAMA ZEMALJA U REGIONU ZAPADNOG BALKANA

Apstrakt

Konkurentnost je pojam koji je često prisutan ne samo u ekonomiji, već i u bilo kojoj drugoj nauci. Danas se ovaj pojam često koristi u mikroekonomskim i makroekonomskim analizama, dok je globalizacija u mnogome doprinijela njegovoj proliferaciji. U tom slučaju govorimo o globalnoj konkurentnosti. Sa aspekta komparativne analize, važno je prikazati stanje konkurentnosti u ekonomijama zemalja Zapadnog Balkana. U ovom radu je dat poseban osvrt na sledeće zemlje: Crnu Goru, Hrvatsku, Srbiju i Bosnu i Hercegovinu. Rad se bavi analizom pozicije, proizvodne strukture, kao i izvoznih prioriteta ovih zemalja u njihovom međusobno kompetitivnom odnosu. Prikazan je i deskriptivni faktor konkurentnosti,

---

* e-mail adresa: aakagic-hodzic@ius.edu.ba

† e-mail adresa: marijana.bubanja@bpa.edu.rs

vitalne funkcije i rang zemalja u regiji u odnosu na Europsku uniju. Cilj ovog rada je pokazati da konkurentnost zemalja u regionu stvara bolje pretpostavke za njihov razvoj, kao i njihovu bolju poziciju na globalnoj konkurentnoj razini. Analiza je takođe potvrdila i da države koje podržavaju inovativnost, razvoj ljudskih resursa, koje se kreću ka usvajanju promjena i koje su adaptabilne na njih, stvaraju mogućnost i za ostvarivanje konkurentne prednosti na svjetskoj rang listi razmatranih zemalja.

Ključne reči: konkurentnost, ekonomija, Srbija, Hrvatska, Crna Gora, Bosna i Hercegovina.

JEL klasifikacija: D60, E66, F01, F62

Uvod

Živimo u društvu suočenim sa raznim promjenama i pod utjecajem preovlađujućih svjetskih trendova. Rastuća međuzavisnost i povezanost sveta kroz proces globalizacije doprinijeli su novim mogućnostima rasta i razvoja na inostranim tržištima, te pojavi konkurentne utakmice na globalnoj ekonomskoj sceni. Globalizacija je u ekonomskom smislu omogućila razmjenu dobara, usluga, kapitala, upoznavanje sa drugim tržištem, drugim ljudima i kompanijama. Tako je, na primer, razmjena dobara u periodu od 1950. godine do 2020. godine na svjetskoj sceni porasla sa 61,81 na 19.486 biliona dolara [20]. Ovakav obim razmene dobara i usluga donosi i mnoge mogućnosti. Kompanije koje djeluju na svjetskoj sceni, kontinuirano nastoje da se prilagode promjenama i podignu nivo svoje konkurentne sposobnosti u odnosu na druge ponuđače.

Problem konkurentnosti nije samo prisutan na svjetskoj sceni, već i na nivou regionalnih područja, kao i na mikro nivou, na nivou samih kompanija. Kompanije mogu biti konkurentnije na osnovu uvoza jeftinih sredstava i sirovina za proizvodnju, dostupnih jeftinijih proizvoda, boljih tehnoloških uvjeta i sl. Također je i tehnološki napredak ubrzao ovaj proces, pa se mnogi ekonomski procesi odvijaju danas u virtuelnoj sferi.

Pomeranje fokusa sa industrijskog i tradicionalnog ka digitalnom pristupu poslovanju, kreiranje digitalne ekonomije zasnovane na znanju i brojne tehnološke inovacije posebno vezane za drugi talas uznemirujućih (*disruptive*) digitalnih tehnologija (mobilne komunikacije, društveni mediji, računarstvo u oblacima, big data analitika, Internet stvari) i Četvrtu industrijsku revoluciju suštinski menjaju poslovni ambijent u kome treba konkurentno poslovati. Informaciono-komunikacione tehnologije (IKT) predstavljaju osnovu digitalne industrijske revolucije koja danas profiliše rad savremenih kompanija i funkcionisanje globalnog svetskog tržišta. Ove tehnologije su suštinski promenile način na koji kompanije posluju i kreiraju svoju konkurentsku poziciju na tržištu, donoseći brojne prednosti u vidu uštede u energiji, prostoru, novcu, vremenu, i omogućujući lakše upravljanje i fleksibilnost sistema kompanije, kao i pouzdanije i sigurnije poslovanje.

Ovaj rad ima za cilj predstaviti pitanje konkurentnosti zemalja na Zapadnom Balkanu, a posebno: Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Hrvatske, te ih analizirati, uzimajući u obzir relevantne pokazatelje konkurentnosti. Takođe, jedan od ciljeva ovog rada je potaknuti na razmišljanje o novim migućnostima razvoja kroz pokazatelje međusobnog odnosa zemalja u aktuelnoj regionalnoj ekonomiji.

1. Pojam konkurentnosti

U uslovima današnje ekonomije, konkurentnost je od posebnog značaja za kompanije u cijelom svijetu, ali i za vođenje ekonomske politike u svakoj zemlji. Ona doprinosi osnaživanju jedne zemlje, ali ujedno i njenoj inovativnosti, te sposobnosti ka prihvatanju promjena.

Postoji više definicija konkurentnosti. World Economic Forum/Svjetski ekonomski forum, koji mjeri konkurentnost među zemljama od 1979. godine, je definira kao „skup institucija, politika i faktora koji određuju nivo produktivnosti jedne zemlje“. Druge definicije se neznatno razlikuju, ali sve općenito koriste riječ “produktivnost”. Drugi način razmišljanja je o tome šta državu čini

konkurentnom i kako ona zapravo promoviše dobrobit svog stanovništva. Produktivnost vodi ka rastu, što vodi do viših nivoa prihoda i poboljšanju blagostanja [25]. Prema Oksfordskom rječniku, konkurentnost je sposobnost privrede da obezbjedi „povećanu agregatnu potražnju i održi izvoz“. Istovremeno je konkurentnost na mikroekonomskom nivou sposobnost organizacije da se uspješno takmiči sa svojim komercijalnim rivalima. Aiginger je ponudio definiranje “konkurentnosti” kao “sposobnosti zemlje ili lokacije da stvori blagostanje” [25].

Porter, Ketles i Delgado definišu konkurentnost kao centralnu preokupaciju zemalja koje su napredne, ali i onih koje se tek razvijaju, u otvorenoj i integriranoj svjetskoj ekonomiji [14]. Konkurencija se ne posmatra samo na svjetskom nivou, već svoje mjesto pronalazi i na nacionalnom nivou, nivou kompanija, određenih regija, sektora i sl. Porter pravi razliku u razumijevanju konkurentnosti, i to [25]:

- Kao udjela nacionalne ekonomije na svjetskom tržištu i
- Nivoa produktivnosti jedne zemlje.

Ekonomska konkurencija nalazi mjesto na tržištu gdje postoje kupci i dobavljači. Obično se prodavci takmiče u tome da prodaju što više svojih proizvoda i privuku kupce, a s druge strane kupci se nadmeću da dobiju bolje ponude od prodavaca. U ovom procesu dolazi do interakcije kupaca i prodavaca. Mnogo toga se odražava kroz cijene. Ako cijene premašuju troškove, prodavaci ostvaruju profit, što je poticaj da ponude više. Kada drugi konkurenti nauče koje akcije vode do profita, mogu oponašati originalnog dobavljača. Nasuprot tome, gubici govore dobavljačima o tome koju svoju praksu da napuste ili modifikuju. Ovakvi signali o dobiti i gubitku koordiniraju milione prodavaca i kupaca u kompleksu moderne ekonomije. Dobavljači takođe učestvuju u necjenovnoj konkurenciji. Oni pokušavaju poboljšati svoje proizvode kako bi stekli konkurentsku prednost nad svojim suparnicima. U tu svrhu, oni snose troškove i rizike inovacije proizvoda. Ova vrsta takmičenja inspirisala je brojne evolucijske korake – kao, na primer, najnoviji

model Boeinga 747 i takva konkurencija je dovela do materijalnog napretka tokom Industrijske revolucije.

Ekonomski razvoj jedne zemlje je neminovan ukoliko je konkurencija te zemlje održiva tokom vremena i ako se temelji na znanju, vještinama, inovacijama i sposobnosti samih konkurenata da opstanu na tržištu u odnosu na druge. Kako god posmatrali konkurenciju, pozitivno ili negativno, ona je sastavni dio ekonomije današnjice. Važno je napomenuti i činjenicu da se sa razvojem sveta i ekonomskih potencijala menjala i struktura faktora koji su bili osnovni građivni elementi konkurentnosti bilo na makro nivou-nacija, ili na miko nivou-preduzeća.

Dok su u ranijem periodu ključnu ulogu u razvitku kompanija imali prirodni resursi i fizički kapital, u savremenim uslovima informacije i znanje predstavljaju osnovu za stvaranje konkurentske prednosti. Dodatna vrednost kompanije više ne proizilazi samo iz njene fizičke imovine kao što su npr. fabrike, oprema i mašine. Njena vrednost se sada temelji na znanju i intelektualnoj imovini koja počiva na zaposlenima i njihovim inovativnim idejama, tehnologiji, pravima industrijske i intelektualne imovine, informacionim sistemima, korporativnim i proizvodnim brendovima, *goodwill*-u i ostalim oblicima nematerijalne imovine, dok se intelektualni kapital prepoznaje kao ključni resurs [17].

2. Faktori konkurentnosti i njihovo merenje

Postoje brojni faktori koji doprinose razvoju ili poboljšanju konkurentnosti. Da bi zemlje bile konkurentne u globalnoj ekonomiji, potrebno je da ispunjavaju određene uvjete. Faktori koji doprinose tome, mogu se podijeliti na tri grupe faktora i to:

1. Faktori na strani ponude – obim asortimana, cijena, kvalitet, trajnost – prilagođavanje proizvodne i izvozne strukture,
2. Faktori na strani tražnje – privredna kretanja u svijetu, ponašanje i želje stranih kupaca i ukupna morfologija stranih tržišta i

3. Faktori koji dovode do spajanja ili odbijanja ponude i tražnje (faktori konkurentnosti u užem smislu), zatim u njih spadaju i [21]:
  - a. Kvalitet i tehnološka svojstva proizvoda (nacionalni standardi, tehnička regulativa i sertifikacija, ISO 9000, ISO 14000, EU-CE),
  - b. Cijena korigovana instrumentima spoljnotrgovinske politike u zemlji izvoznici i zemlji uvoznici,
  - c. Način plaćanja (ročnost, obezbjedjenje naplate, uslovi kreditiranja,
  - d. Rokovi isporuke i način održavanja,
  - e. Organizacija istupanja na strana tržišta i marketing,
  - f. Razvojno osposobljavanje privrede zemlje kupca i
  - g. Ostali faktori konkurentnosti (sličnost zemalja, prijateljski odnosi, razvijeni poslovni kontakti firmi, bliskost jezika i sl.).

Faktori konkurencije se mogu najbolje upoznati preko organizacija koje ih klasifikuju i koje vrše merenje ostvarene konkurentnosti zemalja. Najpoznatiji medju njima je Svetski ekonomski forum (World Economic Forum-WEF) koji od 1979. godine izdaje publikaciju pod nazivom Globalni izveštaj o konkurentnosti (The Global Competitiveness Report). Ovaj Izveštaj pitanje konkurentnosti stavlja na javnu agendu razmatranja i diskusija koja stoji na raspolaganju savremenim vladama, privatnom sektoru i civilnom društvu, sa ciljem definisanje dugoročnih politika konkurentnosti koje bi bile ostvarene kroz efektivnu saradnju javnog i privatnog sektora i koje bi bile usmerene ka postizanju trajnog prosperiteta i rasta. Počev od 2005. godine Forum objavljuje i Globalni indeks konkurentnosti (Global Competitiveness Index - GCI) koji na osnovu 114 indikatora procenjuje koliko pojedine zemlje napreduju ili kasne u podizanju svog konkurentnog nivoa. Godišnje ažuriranje indeksa omogućava listiranim zemljama da prateći svoju poziciju utvrđuju slabosti ili prednosti u svojim sistemima i u skladu sa tim menjaju svoje razvojne strategije.

Autori WEF-a zauzimaju stav da ukupna struktura 12 stubova konkurentnosti obuhvata generalne koncepte važne za bilo koji tip tržišne ekonomije kao što su [21]: institucije, infrastruktura, makroekonomska stabilnost, zdravlje, znanje i sposobnosti, tržište robe, tržište rada, finansijski sistem, inovativne sposobnosti, veličina tržišta, poslovni dinamizam i usvajanje digitalnih tehnologija. Ovih dvanaest stubova uključuju 103 indikatora (70% vrednosti indikatora se bazira na podacima iz postojećih izvora, a 30% na podacima dobijenim anketama i istraživanjem).

Uvažavajući činjenicu da se priroda konkurentnosti stalno menja, u kalkulaciju indeksa su vremenom uvođeni i novi faktori i indikatori. U poslednjoj su dekadi tehnološke promene uslovile značajne procese transformacije koji su uticali ne samo na način rada kompanija, već i na sposobnost nacionalnih ekonomija da keriraju okruženje koje će omogućiti opstanak u sadašnjosti i otvaranje perspektiva u budućnosti. Transformacije uzrokovane promenama koje donosi 3-D štampa, robotika, neuro-tehnologije, digitalne valute, e-participacija i dr. bilo je potrebno proceniti i izmeriti kako bi donosioci odluka iz javnog ili privatnog sektora mogli da se suoče sa nastalim promenama i definišu adekvatne razvojne strategije.

3. Novi okviri konkurencije u digitalnom dobu i značaj znanja

Uticaj digitalnih faktora u kontekstu poslovanja i konkurentnosti je takav da se uvodi i pojam digitalne konkurentnosti. Digitalna konkurentnost se definiše kao sposobnost nacionalne ekonomije da se prilagodi novom poslovnom ambijentu i primeni savremene digitalne tehnologije koje vode u transformaciju poslovnih modela, promenu funkcionisanja državne uprave i društva u celini [6]. Na ovaj način nacionalna ekonomija povećava mogućnost svojih preduzeća da kreiraju nove vrednosti u budućnosti, i ponude inovativne proizvode i usluge na probirljivom i dinamičnom globalnom tržištu. Sve vlade širom sveta bilo razvijenih ili zemalja u razvoju, u manjoj ili većoj meri, investiraju u razvoj naučne i tehnološke infrastrukture. Njihov cilj je da ostvare što brži napredak

u transformaciji svojih privreda u digitalne ekonomije kako bi uvećali svoju sposobnost kreiranja vrednosti i ostvarivanja maksimalne konkurentnosti [23, str. 7-12].

Novi okvir konkurentnosti na mikro nivou preduzeća zahteva uvažavanje sledećih novih uslova [11]: a) veća brzina promena na tržištu, b) porast transparentnosti i uvida u sve oblasti korporativnog delovanja i ponašanja, i c) potreba izgradnje novog ekosistema saradnje između poslovnih subjekata, ne samo u okviru jedne grane, već posebno između različitih grana delatnosti, kao neophodan uslov da bi se moglo odgovoriti novim poslovnim izazovima i mogućnostima digitalnog okruženja.

Na ovaj način, digitalni faktor je promenio stara pravila konkurentnosti koja su bila statična, fiksna i jednodimenzionalna, ali je istovremeno svojim potencijalima digitalni element ponudio nove alate kojima se takva konkurentnost može ostvariti u vidu TRI područja delovanja [12]: 1) rast i kupci, 2) profitabilnost i 3) održivost i poverenje. Stara škola konkurentnosti je ova tri područja delovanja takođe prepoznavala, ali je strateška postavka podrazumevala usmerenje na jedno od njih, jer je delovanje u sve tri oblasti paralelno bilo teško, skupo i nepotrebno. Ono novo, što digitalne tehnologije omogućavaju savremenim kompanijama koje su izvršile digitalnu transformaciju, jeste njihova sposobnost da istovremeno deluju u sva tri područja koja postaju međuzavisna.

Konkurentnost zahteva da je društvo spremno da „absorbuje” nove digitalne tehnologije, odnosno da poseduje sklonost ka prihvatanju tehnoloških promena i prilagođavanju na inovativne digitalne pomake. U kontekstu ukupne društvene adaptabilnosti na digitalno okruženje centralnu poziciju ima agilnost samih preduzeća da izvrše digitalnu transformaciju. Pod poslovnom agilnošću, pri tome, se ne posmatra samo brzina kojom kompanije prihvataju promene, već da li one efektivno koriste raspoložive digitalne resurse kako bi se transformisale i maksimizirale prednosti od novih poslovnih šansi i mogućnosti [5].

Upravljanje znanjem i podela znanja igraju ključnu ulogu u definisanju kapaciteta kompanija da identifikuju adekvatan odgovor

na nove tehnološke izazove i pomake [9]. Upravo autori Mitrović i drugi [11] govore o veličini uloge ljudskog kapitala u kreiranju konkurentne prednosti, te ističu da je pravilno upravljanje ljudskim resursima direktan izvor poboljšanja kvaliteta i produktivnosti, pa sa tim i konkurentnosti, ali se istovremeno taj resurs mora kontinuirano razvijati i usavršavati. U tom smislu, u svakom preduzeću profesionalni treninzi, konsultantska podrška i stručno obrazovanje i razvoj posebnih veština menadžera i zaposlenih moraju zauzimati značajno mesto.

Sve se više govori o društvu znanja, kontinuiranom obrazovanju i usavršavanju, kao i obrazovanju odraslih koji su postali neizostavan faktor povećanja produktivnosti jedne zemlje. Savremeni zahtjevi društva postavljaju prioritet za usavršavanjem, uspostavljanjem novih znanja i vještina koji su neophodni u društvu današnjice. Dakle, govorimo o društvu koje uči kroz doživotno učenje.

Jedan od najvažnijih zahtjeva koji se postavlja pred poslovne organizacije je sposobnost upravljanja znanjem. Ovaj pojam obuhvata cjelokupni „paket“ znanja, vještina i sposobnosti koje imaju zaposlenici u organizacijama, kako bi ovladali zahtjevima promjenjive društvene stvarnosti i ispunili ciljeve svoje organizacije. U osnovi, obuhvata sve kompetencije koje su povezane s cjeloživotnim ili doživotnim učenjem, te prilagodbu zaposlenika i njihovih organizacija novitetima koje kontinuirano sa sobom donosi društvo i ekonomski procesi. Naime, ljudski kapital podložan je kontinuiranom učenju i informacijskim tehnologijama, procesu adaptacije na promjene, što ujedno pretvara ključne kompetencije poslovanja u savremene sposobnosti. Međusobna povezanost ovih parametara u poslovnom konceptu pokazala je otvorenost organizacija za savremeni način poslovanja i rada i stvaranja konkurentne prednosti. Iako ovo predstavlja izazov postojećim praksama, jer je za ovaj koncept potreban efikasan sistem, modernizacija i veća kreativnost i fleksibilnost, ljudski kapital, kao i način razmišljanja i upravljanja stvaraju mogućnost kreiranja održive konkurentske pozicije.

Konačno, spremnost i usmerenost na budućnost svake kompanije zahteva i odgovarajuću IT integraciju koja može da proceni koliko dobro relevantne IT prakse i procesi nalaze primenu u svim društvenim i privrednim subjektima prateći parametre kao što su nivo razvoja e-uprave, javno-privatna partnerstva u IT sektoru, nivo sajber sigurnosti, prisustvo softver piraterije i sl.

4. Globalni indeks konkurentnosti

Svetski ekonomski forum prati problematiku konkurentnosti od 1979. godine, a Indeks globalne konkurentnosti olakšava zemljama da prate svoju poziciju i unapređuju oblasti koje su važne za postizanje njihovih boljih konkurentskih rezultata. Globalizacija i Četvrta industrijska revolucija stvorile su nove mogućnosti, ali i poremećaje i polarizaciju unutar i između ekonomija i društava. U tom kontekstu, Svetski ekonomski forum je 2018. godine predstavio novi Indeks globalne konkurentnosti 4.0, preko potreban novi ekonomski „kompas“, koji se zasniva na 40-godišnjem iskustvu benčmarkinga pokretača dugoročne konkurentnosti. Indeks je godišnje merilo za kreatore politike da gledaju dalje od kratkoročnih i reakcionarnih mera i da umesto toga procene njihov napredak u odnosu na čitav niz faktora koji određuju produktivnost [25].

Rezultati GCI 4.0 u 2018. godini otkrivaju da je, u proseku, većina ekonomija i dalje daleko od „granice“ konkurentnosti — zbirnog ideala za sve faktore konkurentnosti. Učinak je takođe meren preko 12 indeksa stubova [25]. Izveštaj pokazuje da su 10 godina nakon finansijske krize, dok su centralne banke plasirale skoro 10 triliona dolara u globalnu ekonomiju, investicije koje povećavaju produktivnost, kao što su nova infrastruktura, istraživanje i razvoj i razvoj veština u sadašnjoj i budućoj radnoj snazi, bile neoptimalne. Uporedo sa popuštanjem okvira monetarne politike, ključno je da se privrede oslone na fiskalnu politiku, strukturne reforme i javne podsticaje, da dodele više resursa za čitav niz faktora produktivnosti kako bi u potpunosti iskoristile nove mogućnosti koje pruža Četvrta industrijska revolucija.

Rezultati GCI 4.0 za 2018. godinu zapravo otkrivaju veličinu globalnog deficita konkurentnosti. Prosečna ocena GCI u 141 proučavanoj ekonomiji je 60,7, što znači da „udaljenost od granice“ (100) iznosi skoro 40 poena. Na devet od 12 stubova, prosečan jaz na globalnom nivou iznosi više od 30 poena. Napredne ekonomije imaju konstantno bolje rezultate od ostatka sveta, ali sveukupno gledano, i dalje zaostaju za 30 poena od definisane “granice”. Singapur, inače rangiran kao najbolji u ukupnom poretku za 2018. godinu, i dalje je 15 poena udaljen od idealnog stanja [25].

Naredna Tabela 1 pokazuje 10 zemalja koje sa neznatnim promenama u poziciji zauzimaju vodeća mesta po ostvarenom nivou konkurentnosti u period od 2015-2018. godine. U pitanju su uglavnom razvijene zemlje sa izuzetkom Singapura i Hong-Konga kao brzo rastućih zemlja u razvoju.

Tabela 1. Deset prvoplasiranih zemalja na GCI listi, od 2015-2018. godine

Zemlja	GCI 2015-2016.	GCI 2016-2017.	GCI 2018.
Švajcarska	1	1	5
Singapur	2	2	1
SAD	3	3	2
Holandija	5	4	4
Nemačka	4	5	7
Švedska	5	6	8
Velika Britanija	10	7	9
Japan	6	8	6
Hong-Kong	7	9	3
Finska	8	10	11
Danska	9	-	10

Izvor: [26, str. XIII]

Pored WEF-a i IMD centar svetske konkurentnosti (IMD World Competitiveness Center) od 1989. godine objavljuje svoj World Competitiveness Yearbook na godišnjem nivou u kojoj formira rang listu ostvarene konkurentnosti za 63 posmatrane zemlje polazeći od stava da konkurentnost predstavlja meru u kojoj je jedna zemlja

sposobna da kreira okruženja za svoje kompanije kako bi one mogle da realizuju održivi nivo kreiranja vrednosti/profita. Kalkulacija ideksa konkurentnosti uključuje više od 260 varijabli koje su klasifikovane u 20 podindeksa kao što su međunarodna trgovina, društveni okvir, produktivnost, obrazovanje i sl. [6].

Na IMD listama za 2021. i 2022. godinu nalaze se sledeće zemlje na prvih 10 pozicija prikazanih Tabelom 2. I pored nešto drugačije metodologije kalkulisanja indeksa konkurentnosti, uočava se slična grupacija liderskih zemalja kao i kod listinga Svetskog ekonomskog foruma.

Tabela 2. IMD lista 10 najkonkurentnijih zemalja, od 2021-2022. godine

Zemlja	2022. godine	2021. godine
Danska	1	3
Švacarska	2	1
Singapur	3	5
Švedska	4	2
Hong-Kong	5	7
Holandija	6	4
Tajvan	7	8
Finska	8	11
Norveška	9	6
SAD	10	10

Izvor: [6]

5. Konkurentnost zemalja regiona

Sve zemlje jugoistočne Evrope možemo pratiti na GCI listama za period od 2015-2018. godine. Zemlje jugoistočne Evrope koje su članice Evropske Unije (EU) beleže bolje konkurentske pozicije (Slovenija, Bugarska, Mađarska, Rumunija). Od zemalja Zapadnog Balkana koje su u fokusu naše analize, najbolje je plasirana Hrvatska. Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora uglavnom dele najlošiju poziciju u nivou konkurentnosti među zemljama regiona (Tabela 3).

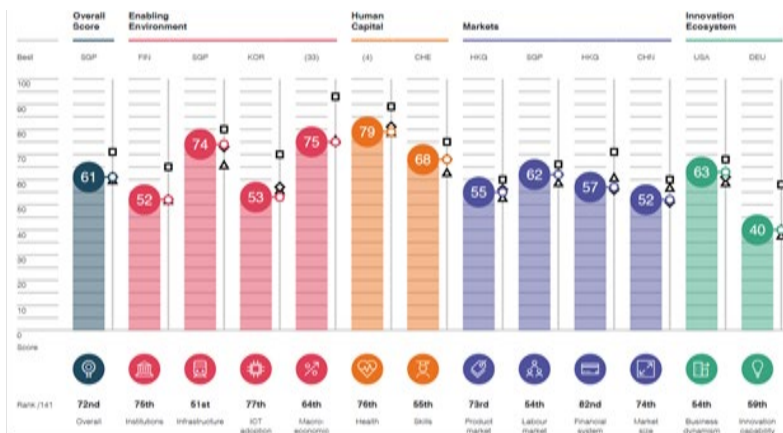
Tabela 3. Zemlje jugoistočne Evrope na WEF listi konkurentnosti u periodu od 2015-2018. godine

Zemlja	GCI 2015. god.	GCI 2017. god.	GCI 2018. god.
Bugarska	54	50	49
Slovenija	9	56	34
Rumunija	53	62	51
Makedonija	60	68	82
Mađarska	63	69	47
Hrvatska	77	74	63
Crna Gora	70	82	73
Srbija	94	90	72
BiH	111	107	92

Izvor: [25, str VII]

5.1 Srbija

Srbija kao zemlja jugoistočne Evrope zauzima veću površinu u odnosu na Hrvatsku, BiH i Crnu Goru, pristirući se na 88.361 km², što joj daje prednost u iskorištavanju površine, prirodnih resursa i proizvodnje, ali i u razvoju industrije. Prema WEF-ovom Izveštaju iz 2019. godine, na listi svjestkih zemalja prema nivou konkurentnosti, Srbija zauzima 72. mjesto, Hrvatska 63, Crna Gora 73, a BiH tek 92. mjesto (Tabela 3). Nadalje, WEF daje detaljniji pregled pozicije Srbije za 2019. godinu na Grafiku 1.

Grafik 1. Pregled pozicije Srbije prema 12 segmenata konkurentnosti
Izvor: [27, str. 514]

Dakle, prema Grafiku iznad, Srbija najbolje stoji po konkurentnosti u infrastrukturi, danimici biznisa, tržištu rada i po ljudskom kapitalu. I drugi segmenti su uglavnom razvijeni, dok prema ICT prema prihvatljivosti i adaptaciji na prihvatanje savremenih ICT, Srbija zauzima 77. mjesto, što ujedno znači i da ova zemlja treba da ide u korak s vremenom i tehnološkim napretkom i u ovom polju se više razvijati. Ipak, Srbija se prema nalazima WEF-a nalazi u drugoj fazi ekonomskog razvoja – u fazi vođenoj efikasnošću. Države u ovoj fazi već imaju kreiranu osnovnu infrastrukturu, međutim kad je reč o indikatorima konkurentnosti Srbije, oni ne ukazuju na spremnost ekonomije da evoluira u napredniju fazu razvoja. Problem je u tome što je Srbija, i pored sprovođenja određenih reformi, još uvek daleko od željene pozicije i željenih performansi svoje privrede. Za stvaranje konkurentske prednosti treba mnogo vremena, ulaganja i sreće da se nađe u sledećoj fazi razvoja konkurentnosti [11].

5.2 Hrvatska

Hrvatska je zemlja bogata morskim vodama, što joj daje dobar položaj za rast i razvoj turizma, primorske industrije i sl. Njena površina iznosi 56.594 km². Najbolje razvijene grane u Hrvatskoj obuhvataju: poljoprivredu, prehrambenu i tekstilnu industriju, drvoprerađivačku industriju, metaloprerađivačku i kemijsku industriju, naftnu industriju, elektroindustriju, itd.

Prema izveštajima Svjetskog ekonomskog foruma za 2019. godinu, Hrvatska je zauzela 63. mjesto prema svjetskoj listi konkurentnosti, dakle, poziciju za desetak poena višu od Srbije, što čak predstavlja bolju poziciju i u odnosu na neke druge evropske države, i države poput Jordana, Brazila i sl. Takođe, Hrvatska se izuzetno kotira sa dobro uređenom infrastrukturom koja obuhvata:

- transport (povezanost cesta, primorska povezanost, kvalitet, efikasnost vozova, povezanost sa aerodromima, dostavna konekcija i sl.) i
- komunalne usluge (električna energija, voda i sl),

što je pozicionira na 32. mjesto u odnosu na druge zemlje svijeta.

Prirodni atributi Hrvatske stavljaju je u izuzetan položaj, što je preduvjet velikog privrednog potencijala koji nisu ni iskorišteni niti vrednovani, a što sve oslikavaju podaci o ekonomskom položaju i privrednom rejtingu ove zemlje [7].

Hrvatska zauzima i solidno 43. mjesto prema makroekonomskim pokazateljima konkurentnosti i to:

- inflaciji i
- stanju zaduženja, odnosno vraćanja duga (80%) u odnosu na postavljeni cilj od 100%.

Bruto domaći proizvod (BDP) Hrvatske iznosi 14.815 dolara, dok Srbije 7.243 dolara. Prosječan rast GDP Hrvatske za 10 godina iznosi 0.7 %, dok je za Srbiju duplo veći i iznosi 1.5 % [27, str 190].

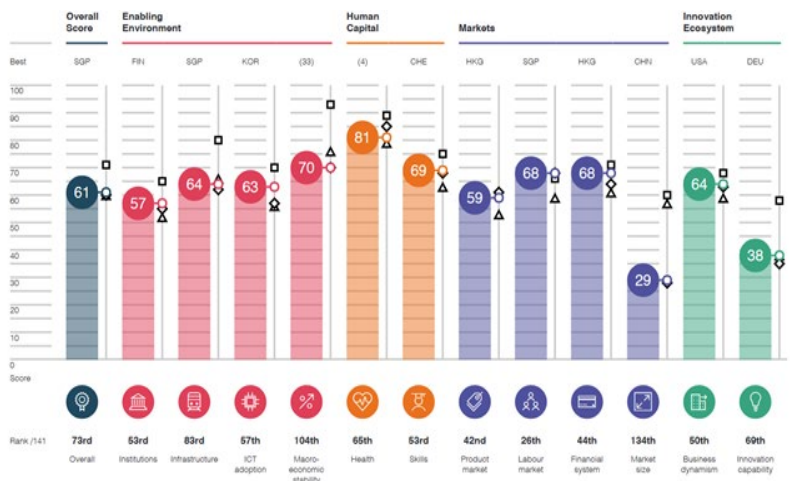
5.3 Crna Gora

Crna Gora je kao i Hrvatska bogata vodama, dok je njena površina znatno manja i iznosi 13.812 km². Prema Strategiji razvoja industrije

za period 2014-2018. godine, njene prioritetne oblasti razvoja obuhvataju tri sektora [13]:

- vađenje ruda i kamena,
- prerađivačku industriju i
- snabijevanje električnom energijom, gasom i parom.

Crna Gora je u periodu od 2001-2009. godine bilježila rast u ovim sektorima, zbog čega su i ciljevi vlasti razrađeni na duži vremenski period. Prema Svjetskom ekonomskom forumu, Crna Gora zauzima 73. mjesto odmah iza Srbije. Pregled konkurentnosti u 12 segmenata prema SEF prikazan je na narednom Grafiku 2.

Grafik 2. Pregled pozicije Crne Gore prema 12 segmenata konkurentnosti

Izvor: [26]

Crna Gora se, prema Grafikonu 2, najbolje kotira na segmentu tržišta proizvoda (product market) sa pozicijom 42. u odnosu na druge svjetske zemlje, i to u sledećim područjima:

- distorzivni učinak poreza i subvencija na konkurenciju,
- stepen tržišne dominacije,

- konkurencija u uslugama,
- otvorenost trgovine,
- prevalencija carinskih barijera,
- trgovinske tarife i dr.

Odmah iza ovog segmenta, Crna Gora drži dobru poziciju i sa aspekta finansijskog sistema (44. mjesto), što obuhvata finansiranje malih preduzeća, tržišnu kapitalizaciju, stabilnost banaka, i sl. S druge strane, razvoj privrede u prethodnom periodu je mnogo utjecao na konkurentnost Crne Gore na globalnom tržištu. Ovo se posebno odnosi na grane u kojima je Crna Gora ranije prednjačila. U 2010. godini Crna Gora se suočila sa nezapamćenom krizom, koja je pogodila i cijeli svijet. Ovo se najviše odnosilo na:

- pad kreditne aktivnosti,
- pad domaće potražnje i
- pogoršane odnose razmjene, posebno na pad cijene aluminija.

Ali, ovdje postoji i pozitivna konotacija, tj. očekuje se da će pristup Crne Gore EU donijeti nove investicije i dati svježiji impuls za oporavak i rast ekonomije [8, str. 124]. BDP Crne Gore iznosi 8.651 dolara, dok je procenjen njen prosječan rast od 2,4 % za 10 godina, što je više i od Hrvatske (0.7%) i od Srbije (1.5%) . [27, str 414].

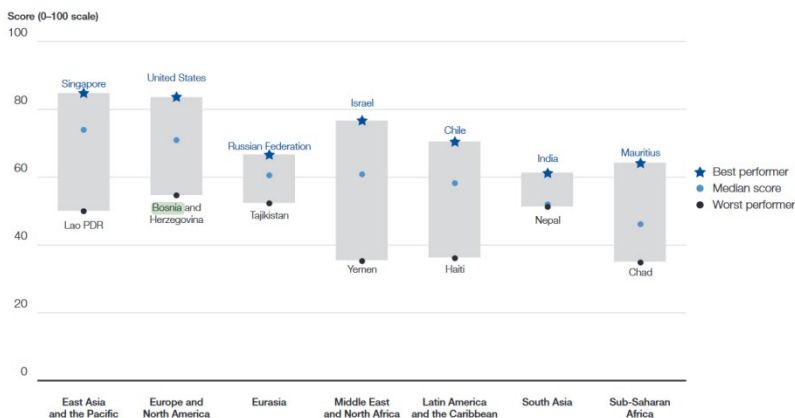
5.4 Bosna i Hercegovina

Bosna i Hercegovina se prostire na površini od 51.197 km². Bogata je pitkom vodom, čija je industrija razvijena, dok zemlja na ovaj način vrši i izvoz ovog proizvoda. Od preostalih industrijskih grana, prema analizi Vanjskotrgovinske komore BiH, najviše su razvijene:

- Drvna indistrija – preko polovine površine Bosne i Hercegovine je pokriveno šumom, što je čini jednom od najbogatijih zemalja u regiji jugoistočne Europe. Drvna industrija je organizovana u okviru većeg broja malih i srednjih preduzeća privatnog vlasništva i jedina je grana privrede Bosne i Hercegovine koja već duži niz godina ostvaruje suficit u međunarodnoj razmjeni,

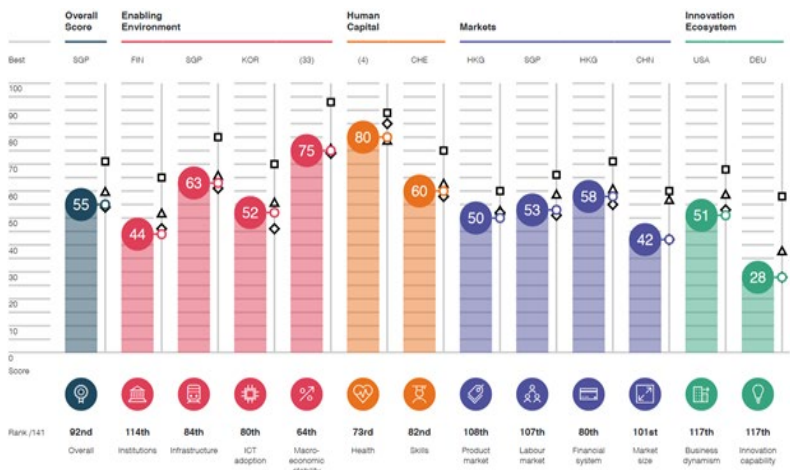
- Papirna i grafička industrija – su grane privrede koje imaju značajne kapacitete i potrebu za znatno većim izvozom. Iako su uvozno ovisne grane privrede, one beleže i kontinuirani rast svog izvoza. Za veću konkurentnost u izvozu su neophodna velika ulaganja u nabavku savremene opreme, educiranje kadrova i promjena poslovne politike;
- Metalna i elektro industrija – metalni sektor u Bosni i Hercegovini, uz baznu proizvodnju metala, tradicionalno je najjači i najuspješniji industrijski i izvozni sektor koji u prosjeku čini oko 34,2% od ukupnog izvoza zemlje, što mu daje veliku prednost nad drugim izvoznim kategorijama. Elektroindustrija je ostvarila najveću pozitivnu promjenu izvoza (36,24%). Tri najperspektivnija lanca u BiH su: metalni dijelovi za autoindustriju, elektroindustrija i mašine i dijelovi mašina – upravo oni segmenti u kojima se ostvaruje najveća dodana vrijednost u proizvodnji. Preko 50% izvoza plasira se na 4 velika tržišta: Njemačka (17%), Slovenija (15%), Austrija (14%) i Hrvatska (10%), a imajući u vidu apsorpcionu moć ovih tržišta, izvozno orijentisane kompanije će fokus svojih izvozno promotivnih aktivnosti nastaviti upravo na ovim tržištima, ostavljajući pri tom i mogućnost za otvaranje novih tržišta [22].

Bez obzira na razvoj ovih industrija i izvoz produkata koji se razvijaju u okviru drvne, papirne i metalne industrije, BiH još uvijek nije dovoljno razvijena zemlja što se tiče konkurentnosti, jer se nalazi na 92. mjestu prema WEF-u. BiH je ocjenjena kao jedan od najlošijih performer, odnosno zemalja u konkurentnosti prema Grafiku 3.

Grafik 3. Kompetitivni jaz među svetskim regionima
 Izvor: [26]

Također, pregled stanja konkurentnosti u 12 segmenata prema WEF, prikazan je na narednom Grafiku 4.

Grafik 4. Pregled pozicije BiH prema 12 segmenata konkurentnosti
 Izvor: [26]

Prema statističkim podacima WEF-a, BiH je jedna od najnerazvijenih zemalja u svim poljima konkurentnosti, iako joj pozicija vezana za makroekonomsku stabilnost i nije tako loša, jer zauzima 64. mjesto u odnosu na druge svjetske zemlje.

Privreda u doba pandemije *Covid-19* dobila je priliku za izvoz, pa je vanjskotrgovinska razmjena BiH u prvih šest mjeseci 2021. godine bila veća za 24% u odnosu na 2020. godinu. Istovremeno su se povećale i doznake iz inostranstva, što je značajna stavka u ekonomskim kretanjima zemlje i znatno je veća od direktnih stranih ulaganja u BiH. Centralna banka BiH je objavila da se u 2019. godini u zemlju po ovome pitanju doznačilo u prvom kvartalu godine 666,9 miliona konvertibilnih maraka. Ekonomski oporavak tokom 2021. godine je možda bio i veći nego što se to prvobitno očekivalo, i to najviše zbog porasta izvoza koji je zabeležio povećanje od oko 660 miliona KM u prvih sedam mjeseci 2021. godine u odnosu na 2019. godinu i za oko 1,5 milijardi KM u odnosu na 2020. godinu. Ključni razlog za značajan rast izvoza, a što se primijeti i po porastu prikupljenih poreza na svim nivoima, jeste snažan rast inostrane potražnje za proizvodima iz BiH i regiona [1].

Iako u BiH u posljednjih dvije godine dolazi do jačanja makroekonomskog segmenta, BDP je nešto manji u odnosu na Srbiju, Crnu Goru i Hrvatsku, a predviđen je njegov prosječan rast od 1.7% za narednih 10 godina. Ipak, neophodno je zaključiti da sve međunarodne ocjene i pregledi pokazuju da je BiH u lošoj konkurentskoj poziciji u odnosu na druge zemlje, a ključni razlozi koji postavljaju BiH na takvo mjesto su neefikasnost javne vlasti i zastoje u provođenju reformi [10].

6. Komparativna opservacija konkurentnosti Srbije, Crne Gore, Hrvatske i BiH

U vezi sa prethodno analiziranim sekcijama, u radu je predstavljena kratka opservacija, kako i slijedi u nastavku teksta:

- Prema relevantnim izvještajima Svjetske Banke za 2018. i 2019. godinu, Srbija je dosta napredovala što se tiče mnogih

segmenata koji se ubrajaju u konkurentnost zemlje, a ovo se posebno odnosi na slijedeće oblasti: razvoj regulatornih reformi, povećanje razvoja biznisa, uspostavljanje boljeg finansijskog sistema i sistema poreza i sl. [24],

- Hrvatska je napredovala u poljima smanjenja troškova izdavanja dozvola za izgradnju, omogućila olakšanje u polju registracije firmi, ka i registriranje imovine,
- Crna Gora je u periodu od 2018-2019. godine napravila napredak u osnaživanju zakona i zakonskih prava – u vladavini prava i
- Bosna i Hercegovina je slabije napredovala u pomenutim poljima i njen je indeks napretka i najmanji – 65.4, dok se indeks napretka Crne Gore, Srbije i Hrvatske u segmentu uslova poslovanja (doing business) kreće u rasponu od 73 do 75, gdje je **indeks Srbije najviši – 75.**

7. Novi okvir za konkurentnost zemalja Zapadnog Balkana u 2019. i 2020. godini

Period prethodnih godina označen je kao period inflacije, smanjenja produktivnosti i globalne ekonomske krize uvjetovane pojavom epidemije *Covid-19*. U 2019. godini, zemlje Zapadnog Balkana su dobro držale svoje pozicije što se tiče konkurentnosti na svjetskoj sceni. Tako su one zauzimale slijedeće pozicije među 144 posmatranih zemalja sveta:

1. Hrvatska – 63. mjesto,
2. Srbija – 72. mjesto,
3. Crna Gora – 73. mjesto i
4. Bosna i Hercegovina – 92. mjesto.

Komparacija ovih zemalja prema svoje tri najbolje performace: infrastrukturi, makroekonomskoj stabilnosti i zdravlju, ali i drugim oblastima prikazana je u narednoj Tabeli 4.

Tabela 4. Komparacija zemalja Zapadnog Balkana prema njihovim najbolje ocenjenim performansama

Zemlja	1. mjesto	2. mjesto	3. mjesto
Hrvatska	Infrastruktura	Makroekonomska stabilnost	Zdravstveni sistem
Srbija	Infrastruktura	Vještine	Tržište rada
Crna Gora	Tržište rada	Tržište proizvodnje	Finansijski sistem
BiH	Makroekonomska stabilnost	Zdravstveni sistem	ICT prilagodba

Izvor: [26]

U osnovi, dobru poziciju sa aspekta infrastrukture imaju Srbija i Hrvatska, sa gledišta makroekonomske stabilnosti BiH i Hrvatska, dok dobru poziciju vezanu za tržište rada dijele Srbija i Crna Gora. Ovakvi zajednički sadržiocci mogu pomoći zemljama Zapadnog Balkana u tome da nastupe zajedno na globalnoj sceni i pokažu svoje zajedničke snage.

Specijalno izdanje Izvještaja za 2020. godinu ukazuje na sljedeće:

- Tokom 2020. godine desili su se kombinovani zdravstveni i ekonomski šokovi. Kao posljedicu su imali poremećene poslovne aktivnosti, rasjede u današnjem društvu, lošije sisteme zdravstvene zaštite i sl.
- Kriza je dodatno ubrzala efekte Industrijske revolucije u trgovini, vještinama, digitalizaciji, konkurenciji i zapošljavanju, te istakla nepovezanost između ekonomskih sistema i društvene otpornosti.
- Jedna je od oblasti koja izaziva zabrinutost prije 2020. godine bila visoka razina javnog duga u nekim ekonomijama, kao i vidno širenje nejednakosti. Hitne i stimulatívne mjere gurnule su ionako visok javni dug na nivoe bez presedana, dok poreske osnove i danas beleže nastavak erozije ili pomjeranja.
- Period prije krize obilježen je „pogodnim tlom“ za razvoj trgovine, dok je kriza za posljedicu imala redukciju otvorenosti za razmjenu dobara i usluga.

Dakle, mnoge su se posljedice epidemije odrazile na privrede širom svijeta, te je stoga 2020. godina bila proglašena periodom transformacije i oporavka zemalja, kao i smanjenja siromaštva. No, ostaje nam da pričekamo kakvi će rezultati biti prikazani za narednu 2021. godinu.

Zaključak

Konkurentnost je, kao neizostavni put uspješnosti jedne zemlje koji vodi ka povećanju njene produktivnosti u mnogim poljima ekonomske stvarnosti, nezaobilazni proces današnjice. Mnoge zemlje se utrkuju u konkurentnoj utakmici na globalnom nivou, što im daje mogućnost ekonomskog osnaživanja i napretka.

Zemlje poput Srbije, Hrvatske, Crne Gore i Bosne i Hercegovine treba još mnogo da učine na segmentu svog ekonomskog osnaživanja, a taj napor mora najviše učiniti Bosna i Hercegovina. Srbija i Hrvatska su u prethodnom periodu već mnogo toga ostvarile u stvaranju adekvatnih konkurentnih praksi, što se odrazilo i na poboljšanje njihove pozicije na svjetskoj listi konkurentnih zemalja. Ovo se posebno odnosi na Hrvatsku, a moguće je da je tome doprineo i njen ulazak u Evropsku uniju, koja ujedno stvara i podsticajno okruženje za svoje zemlje članice. Srbija je rangirana odmah iza Hrvatske po adekvatnom poslovanju, iako nije pristupila EU. Srbija se spominje u mnogim dokumentima kao zemlja koja je izuzetno ambiciozna i željna da ispuni sve uvjete za ulazak u EU. Crna Gora je odmah iza Srbije po ispunjenju kriterija za članstvo u EU i mogućem sticanju boljih pozicija konkurentnosti na svjetskom nivou. BiH još uvijek nema adekvatnih nastojanja za ispunjenje konkurentnih kriterija, iako ima dobru podlogu za opšta unapređenja, posebno svog makroekonomskog okruženja.

Prema WEF-ovom izvoru Globalni indeks konkurentnosti – Izvještaj za 2020. godinu, neophodno je da sve zemlje učine slijedeće korake: transformaciju podsticajnog okruženja i tržišta, transformaciju ljudskog kapitala, transformaciju inovativnog ekosistema, te stvaranje adekvatnog poslovnog ambijenta radi

procjene spremnosti za ekonomsku transformaciju. One samo na ovakav način mogu uspjeti u tržišnoj utakmici konkurentnosti.

Poznati biznismen, direktor kompanije General Electric, a ujedno i pisac Jack Welch jednom prilikom je istakao: "Sposobnost organizacije da kontinuirano stiče nova znanja i brzo prevede stečena znanja u akciju jeste jedina vrhunska poslovna konkurentna prednost". Upravo se ovdje ogleda i sposobnost svake zemlje za usvajanje novih promjena i adaptacije na njih, što će rezultirati i nenom boljom konkurentnom prednošću na svjetskoj rang listi zemalja.

Bibliografija

1. Aljazera Balkans, „Je li privreda BiH dobila priliku u vrijeme pandemije korona virusa“, 2021. Preuzeto sa <https://balkans.aljazeera.net teme/2021/8/12/je-li-privreda-bih-dobila-priliku-u-vrijeme-pandemije-korona-virusa>.
2. Econlib, „Competition“, 2023. Preuzeto sa <https://www.econlib.org/library/Enc/Competition.html>.
3. Hrvatska.eu, „Hrvatska ukratko“, 2023. Preuzeto sa <https://croatia.eu/index.php?view=article&id=6&lang=1>.
4. ICTY, „International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, 2017. Preuzeto sa www.icty.org.
5. Haecckel, S. H., Adaptive enterprise: Creating and leading sense-and-respond organizations, Harvard business press, Boston, 2013.
6. IMD, World Competitiveness Center, *IMD World Digital Competitiveness Ranking 2017*, Swizerland, 2017. Preuzeto sa <https://www.imd.org/wcc/world-competitiveness-center-rankings/world-digital-competitiveness-rankings-2017/>.
7. Kesić, B., Debelić, M., „Konkurentne mogućnosti i ograničenja lučkog sustava RH“, *Peta interfakultetska znanstvena konferencija Konkurentnost, ekonomski rast i blagostanje*, Zbornik radova Ekonomskog fakulteta u Osijeku, 2014. Preuzeto sa

http://www.efos.unios.hr/konkurentnost-ekonomski-rast-i-blagostanje/wp-content/uploads/sites/378/2014/10/Zbornik_IFK_2014_konacni.pdf.

8. Knežević, D., „Iskustva i očekivanja crnogorskih privrednika u vezi sa perspektivama razvoja Crne Gore“, Konferencija – Ekonomija Crne Gore, 2010. Preuzeto sa http://www.privrednakomora.me/sites/pkcg.org/files/multimedia/main_pages/files/2012/09/zbornik_radova_kecg_2010.pdf.

9. Lane, P. J., and Lubatkin, M. (1998). Relative absorptive capacity and interorganizational learning, *Strategic management journal*, May 1998, 19(5), str. 461-477.

10. Ljubos, M., Prskalo, N., *Inovativnost i konkurentnost*, seminarski rad, Sveučilište u Mostaru, Mostar, 2013. Preuzeto sa <https://ef.sum.ba/sites/default/files/nastavni-materijali/Primjer%20Seminarara.pdf>, 2013.

11. Mitrović, V., Mitrović, I., „(Ne)konkurentnost i uloga ljudskog kapitala u kreiranju konkurentne prednosti“, *Ekonomski signali: poslovni magazin*, 2016, 11(1), str. 63-80.

12. Pearson, M., Theofilou, B., Tuning your GPS: redefining the rules of competitiveness in the digital age, *Accenture Strategy research*, 2016.

13. Portal Vlade Crne Gore, 2023. Preuzeto sa www.wapi.gov.me.

14. Porter, M. E., Ketles, C., Delgado, M., *The Microeconomic foundations of prosperity: Findings from the Business Competitiveness Index*, Chapter 1.2, *The Global Competitiveness Report 2007-2008*, WEF, Geneva, 2007. Preuzeto sa <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=f59bedd05565090ac921659a15922aac35a1b920>.

15. Porter, M. E., *Enhancing the Microeconomic Foundations of Prosperity: The Current Competitiveness Index*. In: *The Global Competitiveness Report*, WEF, Cambridge, 2002.

16. Prve crnogorske nezavisne elektronske novine, „Srbija otvara granične prelaze, ulaz bez testa“, 21. maja, 2020. Preuzeto sa

<https://www.pcnen.com/portal/2020/05/21/srbija-otvara-granicne-prelaze-ulaz-bez-testa/>.

17. Rakita, B., *Međunarodni biznis i menadžment*. Ekonomski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2013.

18. Shvindina, H., "Economic Competitiveness: An Overview of Multilevel Concept", In: *Responsible Consumption and Production*, Springer, New York, 2022. https://doi.org/10.1007/978-3-319-95726-5_63.

19. Svjetska banka, *Doing Business Report 2020*, WB, Washington, D.C., 2020.

20. UNCTAD, "Prosperity for all", 2023. Preuzeto sa www.unctad.org/.

21. Univerzitet Crne Gore, Fakultet političkih nauka, *Međunarodni ekonomski odnosi, predavanja*, 2020. Preuzeto sa https://www.ucg.ac.me/skladiste/blog_6831/objava_10142/fajlovi/6%20KONKURENTNOST%20U%20MEDJ%20EKONOMIJI_.pdf.

22. Vanjskotrgovinska komora Bosne i Hercegovine, „Drvena industrija Bosne i Hercegovine“, 2023. Preuzeto sa <https://komorabih.ba/o-privredi-bosne-i-hercegovine/>.

23. Vidas-Bubanja, M., Bubanja, I., *Digitalna konkurentnost savremenog preduzeća, The 15th International Convention on Quality UASQ 2018*, 5-7th June 2018, Belgrade, Proceedings, 2018, str. 7-12.

24. World Bank, *Doing Business Report 2020*, WB, Washington D. C., 2020.

25. World Economic Forum, *What is competitiveness*, WEF, Geneva, 2016. Preuzeto sa https://www3.weforum.org/docs/gcr/2015-2016/Global_Competitiveness_Report_2015-2016.pdf

26. World Economic Forum, *What is competitiveness*, WEF, Geneva, 2016. Preuzeto sa <https://www.weforum.org/agenda/2016/09/what-is-competitiveness/>.

27. World Economic Forum, *The Global Competitiveness Report*, WEF, Geneva, 2019. Preuzeto sa

https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf.

28. World Economic Forum, *Global Competitiveness Report Special Edition 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery*, WEF, Geneva, 2020. Preuzeto sa <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2020/digest>.

COMPETITIVENESS IN THE ECONOMIES OF THE WESTERN BALKAN REGION COUNTRIES

Abstract

Competitiveness is a concept that is often present not only in economics, but also in any other science. Today, this term is often used in microeconomic and macroeconomic analyses, while globalization has largely contributed to its proliferation. In that case, we are talking about global competitiveness. From the aspect of comparative analysis, it is important to show the state of competitiveness in the economies of the Western Balkan countries. In this paper, a special attention is given to the following countries: Montenegro, Croatia, Serbia and Bosnia and Herzegovina. The paper deals with the analysis of the position, production structure, and export priorities of these countries in their mutually competitive relationship. The descriptive factor of competitiveness, vital functions and the ranking of the countries in the region in relation to the European Union are also presented. The aim of this paper is to show that the competitiveness of the observed countries creates better conditions for their development, as well as their better positioning on the global competitive scale. The analysis also confirmed that countries that support innovation, development of human resources, that are moving towards the adoption of changes and that are adaptable to them, create the possibility to achieve a competitive advantage in the world-ranking list of the considered countries.

Key words: *competitiveness, economy, Serbia, Croatia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina.*

JEL classification: D60, E66, F01, F62